

บุหรี่ไฟฟ้ารุกคืบในไทย ต้องเร่งควบคุม

“ บุหรี่ไฟฟ้า นอกจากจะมีสารนิโคติน และสารก่อมะเร็งแล้ว ยังประกอบไปด้วย โลหะหนักต่าง ๆ ที่มีพิษต่อปอด ไต เป็นที่น่าตกใจว่า เกินครึ่งของผู้สูบบุหรี่ไฟฟ้าในไทยเป็นกลุ่มเยาวชน อายุ 15–24 ปี ภัยคุกคามจากบุหรี่ไฟฟ้าต่อเด็กและเยาวชนจึงเป็นปัญหาสังคมและปัญหาสาธารณสุข ที่ทุกฝ่ายต้องร่วมกันแก้ไขอย่างจริงจัง ”

บทนำ

“บุหรี่ไฟฟ้า” กำลังเป็นประเด็นปัญหาที่มีการอภิปรายอย่างกว้างขวางทั้งในระดับโลก และในระดับชาติ โดยในประเทศไทยเองได้มีการจัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนบุหรี่ไฟฟ้าถูกกฎหมาย เพื่อแก้ไขกฎหมายให้มีการนำเข้าและจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าได้ แต่เนื่องจากการเข้าถึงผลิตภัณฑ์เหล่านี้ของเด็กและเยาวชนที่เข้าถึงได้ง่ายกำลังเป็นภัยคุกคามทั่วโลก บทความนี้จึงเป็นการอภิปรายถึงลักษณะของบุหรี่ไฟฟ้า งานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุหรี่ไฟฟ้า สถานการณ์ของบุหรี่ไฟฟ้าในต่างประเทศและในประเทศไทย และแนวทางการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้า

บุหรี่ไฟฟ้า คืออะไร? บุหรี่ไฟฟ้า คือ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดหนึ่งที่น่า “สารนิโคติน” ลังเคราะห์เข้าสู่ร่างกาย อาจมีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น

e-cigs

e-hookahs

mods

vape pens

vapes

tank systems

electronic
nicotine
delivery
systems :
ENDS

vaping

JUULing

นิโคตินเป็นสารที่มีอำนาจเสพติดรุนแรง บุหรี่ไฟฟ้าสามารถเพิ่มระดับสารนิโคตินในการสูบบุหรี่แต่ละครั้งได้สูงกว่าบุหรี่ธรรมดา สารนิโคตินทำให้อัตราการเต้นของหัวใจสูง ความดันโลหิตสูง มีภาวะหลอดเลือดสมองหดตัว เสี่ยงต่อโรคหลอดเลือดสมอง และส่งผลให้ผู้เสพอาจเปลี่ยนผ่านไปใช้บุหรี่แบบธรรมดา หรือสารเสพติดอื่น ๆ ได้

นอกจากสารนิโคตินแล้ว สารเคมีในบุหรี่ไฟฟ้ายังประกอบไปด้วยโลหะหนักต่าง ๆ เช่น

นิกเกิลและโครเมียมที่มีพิษต่อปอด

แคดเมียมที่มีพิษต่อไต

สารก่อมะเร็ง เช่น

เบนซีน

อะเซตัลดีไฮด์

นอกจากนี้ ยังมีสารที่เป็นตัวทำลายของเหลวที่ใช้ในบุหรี่ไฟฟ้า เมื่อโดนความร้อนเป็นไอน้ำ จะแปรเปลี่ยนเป็นสารก่อมะเร็งได้ คือ

ไดเอทิลีนไกลคอล

กลีเซอรอล

รวมทั้งสารแต่งกลิ่นผลไม้หรือกลิ่นหอมที่มีฤทธิ์ทำลายเยื่อหลอดลม มีการปลดปล่อยอนุภาคขนาดเล็ก เช่น PM2.5 และอนุภาคนาโนที่แทรกซึมไปก่ออันตรายในอวัยวะต่าง ๆ ทั่วร่างกาย

บุหรี่ไฟฟ้าในไทย

ด้วยอันตรายของบุหรี่ไฟฟ้าข้างต้น ทำให้หลายประเทศพยายามดำเนินนโยบายควบคุมบุหรี่ไฟฟ้า แต่เนื่องจากการรุกของทุนบุหรี่ข้ามชาติที่ทรงอิทธิพลยิ่ง ทำให้แต่ละประเทศมีมาตรการที่แตกต่างกันตามบริบทของแต่ละประเทศ ในสหรัฐอเมริกาแต่เดิมมีการห้ามนำเข้าและห้ามผลิตบุหรี่ไฟฟ้า เนื่องจากเกิดอุบัติเหตุการบาดเจ็บของอาการปอดอักเสบอันเกิดจากการสูบบุหรี่ไฟฟ้า (EVALI : E-cigarette or Vaping product use-associated Lung Injury)^{1,2} แต่นโยบายของสหรัฐฯ ต้องถูกเปลี่ยนเนื่องจากอุตสาหกรรมยาสูบ ซึ่งเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ได้ฟ้องคดีไปยังศาลในสหรัฐฯ ในที่สุดศาลอุทธรณ์แห่งสหพันธรัฐ (U.S. Appeals Court) ได้ตัดสินเมื่อเดือนธันวาคม 2553 ว่า “บุหรี่อิเล็กทรอนิกส์ เป็นผลิตภัณฑ์ยาสูบ ไม่ใช่ยาเสพติด จึงไม่อาจห้ามการนำเข้าได้” ผลของคดีส่งผลให้มีการนำเข้าและผลิตบุหรี่ไฟฟ้าในสหรัฐอเมริกาได้ ทำให้มีการสูบบุหรี่ไฟฟ้าโดยวัยรุ่นเพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดด โดยอัตราการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชนในสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.5 เป็นร้อยละ 20.8 ในช่วงปี 2554–2561 การสำรวจยาสูบในเยาวชนแห่งชาติประจำปี 2564 จากองค์การอาหารและยาแห่งสหรัฐอเมริกา (National Youth Tobacco Survey : NYTS) ซึ่งสอบถามนักเรียนมัธยมต้นและมัธยมปลายเกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์ยาสูบ 9 ประเภท พบว่าบุหรี่ไฟฟ้าเป็นผลิตภัณฑ์ยาสูบที่ใช้กันมากที่สุดในปัจจุบัน³

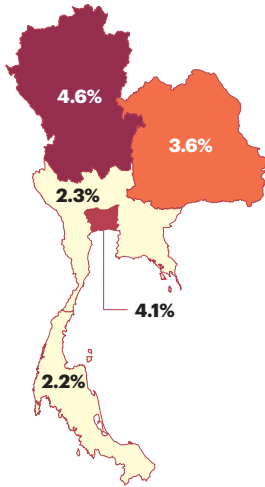
ที่มา : themomentum.co/e-cigarette-law-around-the-world

ประเทศอังกฤษ แม้กฎหมายจะห้ามขายบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าให้แก่เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี แต่ผลการสำรวจการใช้บุหรี่ไฟฟ้าระดับประเทศ โดยองค์กร ASH – Action on Smoking and Health พบว่า วัยรุ่นช่วงอายุ 11–17 ปี มีอัตราการสูบบุหรี่ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 4 ในปี 2563 เป็นร้อยละ 7 ในปี 2565 โดยร้อยละ 47 ของเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี สามารถซื้อบุหรี่ไฟฟ้าจากร้านค้าได้ โดยตรวจสอบพบว่า 1 ใน 4 ของบุหรี่ไฟฟ้า เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้มาตรฐานและห้ามขาย ทั้งนี้ร้อยละ 56 ของเด็กอายุ 11–17 ปี รับรู้ว่ามีการส่งเสริมการขายบุหรี่ไฟฟ้า ทั้งที่ร้านค้าปลีก และการซื้อขายออนไลน์ ผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ⁴

สำหรับประเทศไทย การสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (ปี 2564) พบว่ามีคนสูบบุหรี่ไฟฟ้า 78,742 คน คิดเป็นร้อยละ 0.1 ของกลุ่มตัวอย่าง และเกินครึ่งของผู้สูบบุหรี่ไฟฟ้าเป็นกลุ่มเยาวชน อายุระหว่าง 15–24 ปี ส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ และภาคกลาง ความน่ากังวลคือประเด็นเรื่องความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของผู้สูบบุหรี่ไฟฟ้า โดยผลการสำรวจพบว่า ร้อยละ 57.9 เชื่อว่าอันตรายของบุหรี่ไฟฟ้าน้อยกว่าบุหรี่มวน กลุ่มที่เชื่อว่าอันตรายเท่ากันมีร้อยละ 34.5 และ**กลุ่มที่เชื่อว่าบุหรี่ไฟฟ้าอันตรายมากกว่าบุหรี่มวนมีร้อยละ 7.6 เท่านั้น** จากรายงานสำรวจสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมต้นของไทย อายุ 13–15 ปี โดยองค์การอนามัยโลก (Global School-based Student Health Survey) ปี 2564 พบว่า บุหรี่ไฟฟ้าเริ่มเข้ามาระบาดในกลุ่มเด็กนักเรียน โดยเยาวชนที่สำรวจมีการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพิ่มจากร้อยละ 3.3 ในปี 2558 เป็นร้อยละ 8.1 ในปี 2564 โดยเด็กนักเรียนส่วนใหญ่มีความเชื่อที่ผิด ๆ เกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า เช่น เชื่อว่าบุหรี่ไฟฟ้าไม่อันตราย ไม่ใช่สิ่งเสพติด ซึ่งจากการศึกษาของทั้ง 2 การสำรวจ พบว่าผู้ที่ให้ข้อมูลมีมุมมองต่อบุหรี่ไฟฟ้าว่าปลอดภัยกว่าบุหรี่มวน ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าเป็นห่วงในสังคมไทยจากอันตรายด้านสุขภาพในระยะยาวของบุหรี่ไฟฟ้า

ด้านนโยบาย ภายหลังจากที่บุหรี่ไฟฟ้าแพร่เข้ามาในประเทศไทย รวบรวมปี 2551 เป็นต้นมา เครือข่ายด้านสุขภาพและภาคประชาสังคมได้ตื่นตัวในเรื่องนี้ และเคลื่อนไหวเพื่อควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในไทย เช่น บทบาทของ นพ.หทัย ชิตานนท์ ประธานสถาบันส่งเสริมสุขภาพไทย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ ที่ได้ออกข่าวสาธารณะเพื่อสร้างความตระหนักใน

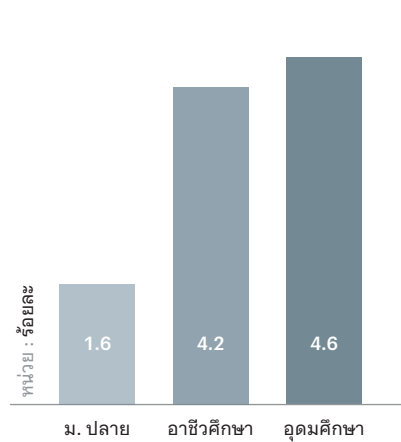
ความชุกของการใช้บุหรี่ไฟฟ้า ในเยาวชนไทย จำแนกตามภาค

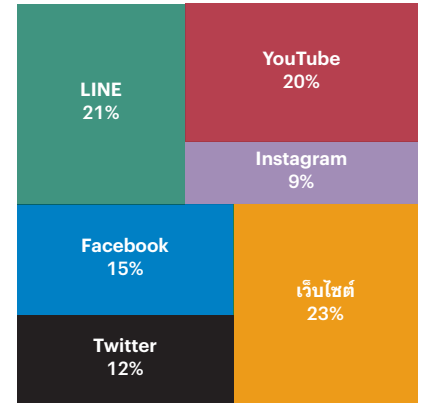
เรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง จนกรมควบคุมโรค และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาพิจารณาห้ามนำเข้าและจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้า ต่อมา ประเทศไทยได้มี “กฎ” ที่มีสภาพบังคับเป็นการทั่วไปในการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้า คือ ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่องกำหนดให้บารากูและบารากูไฟฟ้าหรือบุหรี่ไฟฟ้าเป็นสินค้าที่ต้องห้ามในการนำเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2557 และในต้นปี 2558 มีคำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่ 9/2558 ซึ่งอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 36 และมาตรา 38 แห่ง พ.ร.บ. คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 กำหนดห้ามขายและห้ามให้บริการบุหรี่ไฟฟ้า⁵

ปัญหาสำคัญสำหรับประเทศไทยในเรื่องการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้า อาจแยกได้เป็น 2 ประเด็นใหญ่ คือ ประเด็นแรก ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในสื่อออนไลน์ ซึ่งมีข้อจำกัดในกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย และเป็นปัญหาที่สมควรเร่งแก้ไขอย่างเร่งด่วน ดังเห็นได้จากงานวิจัยภายใต้ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.) ได้นำเสนอผลการศึกษาใน 2 เรื่อง คือ

ความชุกของการใช้บุหรี่ไฟฟ้า ในเยาวชนไทย จำแนกตามระดับการศึกษา

สัดส่วนแพลตฟอร์ม สื่อสังคมออนไลน์ที่มีการขาย และส่งเสริมการขายบุหรี่ไฟฟ้า

“การสำรวจเยาวชนไทยในสถานศึกษา” ปี 2564⁶

พบว่า ภาพรวมความชุกของการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในเยาวชนไทยคือ ร้อยละ 3.4 (สูบบุหรี่วัน ร้อยละ 42.0 สูบทั้งคู่ ร้อยละ 2.4) โดยภาคเหนือมีความชุกมากที่สุด ร้อยละ 4.6 รองลงมาคือ กรุงเทพฯ และปริมณฑล ร้อยละ 4.1 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 3.6 ภาคกลาง ร้อยละ 2.3 และภาคใต้ ร้อยละ 2.2 เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบตามลำดับดังนี้ อุดมศึกษา ร้อยละ 4.6 อาชีวศึกษา ร้อยละ 4.2 และมัธยมปลาย ร้อยละ 1.6 และพบสัดส่วนผู้หญิงสูบบุหรี่ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น 3.6 เท่า ทั้งนี้ ปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ คือ การที่เยาวชนเข้าชมสื่อสังคมออนไลน์ในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า โดยถ้าเข้าชมเกือบทุกวัน มีโอกาสใช้บุหรี่ไฟฟ้า ร้อยละ 3.7 และโอกาสใช้บุหรี่ไฟฟ้ามากกว่า 7.7 เท่า ของคนที่ไม่เคยเข้าชมสื่อสังคมออนไลน์ และ

“การสื่อสารการตลาดบุหรี่ไฟฟ้าในสื่อสังคมออนไลน์” ปี 2564

พบว่า มีการขายและส่งเสริมการขายบุหรี่ไฟฟ้าในสื่อสังคมออนไลน์ สูงถึง 300 ID (ราย) ใน 6 แพลตฟอร์ม โดย website มีสัดส่วนสูงที่สุด คือ ร้อยละ 23, Line ร้อยละ 21, YouTube ร้อยละ 20, Facebook ร้อยละ 15, Twitter ร้อยละ 12 และ Instagram ร้อยละ 9^{7,8}

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ กฎหมายที่ควบคุมการใช้สื่อออนไลน์ของประเทศไทย อันได้แก่ พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 14(1) ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ (1) โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวงนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนหรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชนอันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา”⁹ ซึ่ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้อำนาจตามกฎหมาย

ในการดำเนินคดีกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับบุหรี่ไฟฟ้าได้ โดยมุ่งเฉพาะการโฆษณาหรือการขายในสื่อออนไลน์ แต่ในทางปฏิบัติ การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างจำกัด

อุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่งในการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้า คือการแทรกแซงนโยบายควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าโดยกลุ่มการเมืองที่ร่วมมือกับกลุ่มทุนบุหรี่ข้ามชาติ เพื่อพยายามให้เกิดการนำเข้าบุหรี่ไฟฟ้าเข้ามาในประเทศ เช่น มีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาเรื่องยาสูบและบุหรี่ไฟฟ้าในเชิงพาณิชย์ ในคณะกรรมการการพาณิชย์และทรัพย์สินทางปัญญาสภาผู้แทนราษฎร เมื่อปี 2562 ต่อมาเป็น คณะทำงานขับเคลื่อนบุหรี่ไฟฟ้าถูกกฎหมาย โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (นายชัยวุฒิ ธนาคมานุสรณ์)¹⁰ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาการขายบุหรี่ไฟฟ้าในระบบออนไลน์ด้วยการทำให้บุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิ่งถูกกฎหมาย โดยเป็นที่น่าประหลาดใจว่ามีการแต่งตั้งกลุ่มผู้สนับสนุนบุหรี่ไฟฟ้าเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่า เพื่อให้เกิดการรับฟังความเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งภาคประชาสังคมด้านการควบคุมยาสูบมองว่า เป็นการกระทำที่ขัดต่อกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบขององค์การอนามัยโลก มาตรา 5.3 ที่ว่าด้วยการป้องกันการแทรกแซงนโยบายด้านการควบคุมยาสูบจากอุตสาหกรรมยาสูบ¹¹ จึงมีกระแสวิพากษ์วิจารณ์ว่า ความพยายามดังกล่าวอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่มีการบังคับใช้ พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 อย่างจริงจัง

ความเข้าใจผิดเรื่องการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่

มีคนจำนวนไม่น้อยมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้องว่า การสูบบุหรี่ไฟฟ้าช่วยให้เลิกสูบบุหรี่ได้ง่ายขึ้น และบุหรี่ไฟฟ้ามีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่แบบมวน แต่จากงานวิจัยต่างๆ มีข้อค้นพบที่ต่างออกไป การทบทวนงานวิจัยเรื่องการเลิกบุหรี่ด้วยบุหรี่ไฟฟ้าขององค์การคอเครน (The Cochrane library) พบว่ามี 2 เรื่องเป็นการศึกษาเชิงทดลองในประเทศนิวซีแลนด์และอิตาลีเพื่อเปรียบเทียบการเลิกบุหรี่ด้วยบุหรี่ไฟฟ้า กับการใช้แผ่นยาหรือการใช้ยาหลอกในผู้ที่ต้องการเลิกบุหรี่ พบว่าการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อการเลิกบุหรี่ได้ผลค่อนข้างต่ำ¹² การทบทวนสังเคราะห์งานวิจัยเรื่องการเลิกบุหรี่ด้วยบุหรี่ไฟฟ้าพบว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นขัดแย้งกัน คือ ผู้ที่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเลิกบุหรี่ได้น้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า¹³ และบางการศึกษาพบว่าทำให้เกิดการเสพติดมากขึ้น คือ เสพทั้งบุหรี่ดั้งเดิมและบุหรี่ไฟฟ้า (dual use)¹⁴ ตลอดจนมีการศึกษาจาก 28 ประเทศในสหภาพยุโรปได้ผลสรุปว่า การใช้บุหรี่ไฟฟ้าทำให้เลิกสูบบุหรี่ได้น้อยลง¹⁵ ทั้งนี้ล่าสุด รายงานขององค์การอนามัยโลก (WHO report on the global tobacco epidemic 2019 : Offer help to quit tobacco use) ระบุว่ามีความเชื่อมั่นต่ำในการใช้ผลิตภัณฑ์นี้เพื่อการเลิกบุหรี่ และยังขาดความชัดเจนของผลการศึกษา

สำหรับประเด็น การลดอันตรายจากยาสูบ (tobacco harm reduction) คือแนวทางเพื่อลดอันตรายจากโรคที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ เป็นประเด็นที่มีการต่อสู้กันทางความคิดระหว่างกลุ่มที่สนับสนุนการใช้บุหรี่ไฟฟ้ากับกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับบุหรี่ไฟฟ้า ซึ่งกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการใช้บุหรี่ไฟฟ้าจะเสนอประเด็นวาทกรรมว่า “quit, don’t switch” คือ ต้องการให้เลิกบุหรี่ทันที ไม่ใช่เปลี่ยนไปใช้บุหรี่ไฟฟ้าแทน ส่วนอุตสาหกรรมยาสูบมักจะกล่าวอ้าง harm reduction เป็นคำโฆษณาชวนเชื่อเพื่อส่งเสริมการขายบุหรี่ไฟฟ้า โดยอ้างว่า การเสพติดบุหรี่ของบุคคลนั้นจะเกิดจาก “สารนิโคติน” ซึ่งเป็นสารพิษในควันบุหรี่ก่อให้เกิดอันตรายมากที่สุด ซึ่งสารนิโคตินมาจากผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ตั้งแต่อันตรายที่สุด คือ บุหรี่ซิการ์เรต และค่อย ๆ ลดระดับลงมาเป็นพวกผลิตภัณฑ์นิโคตินทดแทนเพื่อการรักษา (nicotine replacement therapy products) ซึ่งแนวทางการลดอันตรายในการควบคุมยาสูบ จะให้ผู้สูบบุหรี่ที่ไม่สามารถหรือยังไม่เต็มใจที่จะเลิกสูบบุหรี่เปลี่ยนไปใช้นิโคตินในรูปแบบที่เป็นอันตรายน้อยกว่า ในที่สุดก็อาจจะช่วยให้เลิกใช้นิโคตินได้¹⁶ โดยบุหรี่อิเล็กทรอนิกส์ ถูกพิจารณาว่า เป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์ทางธุรกิจของอุตสาหกรรมยาสูบ เนื่องจากเป็นผู้ให้ทุนทำวิจัยแก่นักวิทยาศาสตร์ในหลายองค์กรในประเด็นเรื่องการลดอันตรายจากยาสูบ โดยอ้างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของบุหรี่ไฟฟ้า โดยเฉพาะประเด็นเรื่อง harm reduction ทั้งนี้ประเด็นเรื่อง harm reduction เป็นประเด็นที่กลุ่มผู้สนับสนุนบุหรี่ไฟฟ้าของประเทศไทย ใช้เป็นข้ออ้างในการผลักดันให้บุหรี่ไฟฟ้าสามารถจำหน่ายได้โดยถูกกฎหมายด้วย

ส่วนหนึ่งของภาพประชาสัมพันธ์โครงการช่วยเหลือผู้ป่วยให้เลิกบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าภายใต้สโลแกน “Quit, Don’t Switch” ของ American Lung Association ในประเทศสหรัฐอเมริกา

ที่มา : lung.org/quit-smoking/e-cigarettes-vaping/quit-dont-switch

แนวทางการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าแบบต่าง ๆ

ในช่วงกลางปี 2565 มีประเทศต่าง ๆ ที่ควบคุมบุหรี่ไฟฟ้ารวม 109 ประเทศ¹⁷ โดยใช้มาตรการในการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าแบบต่าง ๆ ซึ่งมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน สรุปได้ดังต่อไปนี้

1

ใช้วิธีการห้าม (prohibition) ประเทศไทยใช้วิธีนี้ในการควบคุม กล่าวคือ ห้ามนำเข้า ห้ามขายและห้ามให้บริการ ซึ่งมีข้อดี คือ สามารถปกป้องสุขภาพของประชาชนได้ ไม่เพิ่มภาระงานด้านการควบคุมยาสูบให้กับประเทศ ข้อเสีย คือ อาจก่อให้เกิดการลักลอบฝ่าฝืนกฎหมายเพื่อนำเข้า การทุจริตในการเรียกเก็บสินบนจากการครอบครองบุหรี่ไฟฟ้า หรือลักลอบนำเข้าขาย หรือบริการ

2

ควบคุมเหมือนผลิตภัณฑ์ยา (regulation as medicinal products) ข้อดี คือ อยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์และเภสัชกร และการควบคุมมาตรฐานของสำนักงานอาหารและยา แต่ธุรกิจบุหรี่ไฟฟ้าไม่มีความตั้งใจที่จะให้บุหรี่ไฟฟ้าเป็นผลิตภัณฑ์ยา มาตรการนี้สามารถปกป้องเยาวชนได้ แต่ข้อเสีย คือ ยังไม่มีงานวิจัยรองรับในเรื่องความปลอดภัยต่อสุขภาพในระยะยาวอันเกิดจากการใช้บุหรี่ไฟฟ้า

3

ใช้การห้ามส่วนประกอบ (component ban) ข้อดี คือ ป้องกันสารเติมแต่งที่อาจดึงดูดเยาวชน เช่น สารชูรสชุกลิ่น ป้องกันการใช้สารเสพติดอื่น ๆ มาผสมในน้ำยาบุหรี่ไฟฟ้า เช่น น้ำมันกัญชา ข้อเสีย คือ วิธีการนี้ไม่ได้ห้ามตัวอุปกรณ์ที่ใช้สูบ (กรณีที่เป็นอุปกรณ์แบบสามารถเติมน้ำยาได้ อาจมีการนำตัวอุปกรณ์ไปใช้ในการเสพสารเสพติดอื่น ๆ) มาตรการนี้ยังคงทำให้เกิดการเสพติดนิโคตินอย่างต่อเนื่อง

4

ใช้การควบคุมเหมือนกับสารพิษ (regulation as poisons) ข้อดี คือ การตรวจสอบโดยหน่วยงานของรัฐโดยระบบการอนุญาต ซึ่งสามารถควบคุมมาตรฐานของสารในน้ำยาบุหรี่ไฟฟ้าได้ ข้อเสีย คือ ทำให้เกิดการเสพติดนิโคตินอย่างต่อเนื่อง และยังไม่มียานวิจัยเกี่ยวกับระดับของสารพิษในผลิตภัณฑ์ยาสูบและบุหรี่ไฟฟ้า ดังนั้นจึงควบคุมสารพิษได้ยาก

5

ควบคุมเหมือนกับผลิตภัณฑ์ยาสูบ (regulation as tobacco products)

สำหรับประเทศไทยมีกฎหมายที่รองรับอยู่แล้ว คือ พ.ร.บ. ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 แต่ต้องมีการออกกฎที่มีรายละเอียดเพิ่มเติม ข้อเสีย คือ เพิ่มภาระงานให้กับหน่วยงานควบคุมยาสูบของประเทศที่ยังไม่มีความพร้อม แม้แต่การควบคุมยาสูบธรรมดาที่สำคัญยังคงทำให้เกิดการเสพติดนิโคตินอย่างต่อเนื่อง

6

ใช้การควบคุมเหมือนกับสินค้าอุปโภคบริโภค (regulation as consumer product)

ไม่พบข้อดีแต่อย่างใด เนื่องจากไม่มีกฎหมายที่เข้ามาควบคุมเป็นการเฉพาะ และมีข้อเสีย คือ ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย อาจนำไปสู่ปัญหาการแพร่ระบาดของบุหรี่ไฟฟ้ามากขึ้น มาตรการควบคุมการตลาดอาจไม่รัดกุมเพียงพอ เพราะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค ทำให้เกิดการเสพติดนิโคตินอย่างต่อเนื่อง และอาจเพิ่มจำนวนผู้สูบบุหรี่ธรรมดามากขึ้นด้วย

7

ใช้การควบคุมเหมือนสินค้าเฉพาะ (regulation as unique product)

ข้อดี คือ ถ้ามีกฎหมายบุหรี่ไฟฟ้าใช้บังคับเฉพาะ อาจสะดวกต่อการควบคุมและการบังคับใช้กฎหมาย ข้อเสีย คือ ระบบบริหารราชการของไทยอาจไม่รองรับการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อบังคับใช้กฎหมายเรื่องบุหรี่ไฟฟ้าโดยตรงเป็นการเฉพาะ จึงทำให้มีปัญหาในการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้า และทำให้เกิดการเสพติดนิโคตินอย่างต่อเนื่อง

สรุป

บุหรี่ไฟฟ้ากำลังเป็นภัยคุกคามด้านสุขภาพของสังคมไทย โดยเฉพาะการแพร่เข้าสู่กลุ่มเยาวชนและคนหนุ่มสาว ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในระยะยาว ในขณะที่สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยขั้นสุดยอด ที่ประชากรวัยแรงงานกำลังจะลดลง แม้ประเทศไทยจะมีนโยบายชัดเจนในเรื่องการห้าม

บุหรี่ไฟฟ้า โดยการออกกฎหมายต่าง ๆ เช่น ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่องกำหนดให้บารากูและบารากูไฟฟ้าหรือบุหรี่ไฟฟ้าเป็นสินค้าที่ต้องห้ามในการนำเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2557 และคำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่ 9/2558 กำหนดห้ามขายและห้ามให้บริการบุหรี่ไฟฟ้าเป็นต้น แต่การบังคับใช้กฎหมายประสบปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะการควบคุมสื่อออนไลน์ อีกทั้งความพยายามของกลุ่มธุรกิจการเมืองที่ต้องการแก้กฎหมาย เพื่ออนุญาตให้บุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิ่งถูกกฎหมาย ดังนั้น สังคมไทยจำเป็นต้องรู้เท่าทัน โดยเฉพาะวาทกรรมต่าง ๆ ที่อ้างงานวิจัยที่สนับสนุนบุหรี่ไฟฟ้า โดยต้องตรวจสอบว่า มีการรับเงินสนับสนุนจากอุตสาหกรรมยาสูบ หรือ องค์กรบงกชหน้าของอุตสาหกรรมยาสูบหรือไม่ รวมถึงบริบทการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศของไทยด้วยว่า มาตรการใด

มีความเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งปัจจุบัน การห้ามนำเข้า ห้ามขายและห้ามบริการ เป็นมาตรการที่ยังคงเหมาะสม เพื่อปกป้องภัยคุกคามจากบุหรี่ไฟฟ้าต่อเด็กและเยาวชน เพราะการเสพติดสารนิโคตินตั้งแต่ยังอายุน้อยจะส่งผลให้เมื่ออายุเพิ่มขึ้น ผู้เสพอาจจะเป็นนักสูบประจำในอนาคต และส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในวงกว้างในระยะยาว

ที่มา : unsplash.com/photos/aX9KIiQIrVE